

RAZVOJ SLOVENSKE GLAZBE U ISTRI

mr Branislav Ostojčić

E-mail: ostojcic.branislav@gmail.com

UDK: 78.03

Pregledni naučni članak

Sažetak: Organiziranjem različitih kulturnih manifestacija širom Istre, širile su se i popularizirale tekovine slovenske kulture. Na temelju prikupljenih arhivskih izvora i druge građe prikazano je osnivanje slovenskih društava u Istri od sredine XIX stoljeća do danas. Spomenuta slovenska društva su svoja djelovanja uglavnom temeljila kroz rad čitaonica, pjevačkih zborova te održavanja koncerata. S jedne strane, kulturna društva su se u okviru svojih aktivnosti bavila očuvanjem slovenske kulture, jezika, glazbe i identiteta na području Istre, a s druge strane poticala suživot s drugim stanovnicima istarskog poluotoka. Svoje zajedništvo i kulturu su izražavali putem pjevanja narodnih i umjetničkih pjesama, koje su bile idejno i patriotski sastavljene. O Slovincima i održavanju njihovih kulturnih manifestacija svjedoče brojni napisi koji su izlazili u ondašnjim časopisima.

Ključne riječi: Slovenci, slovenska glazba, Istra, koncerti

U radu su korištene različite metodologije istraživanja, pomoću kojih se može zaključiti da su društva u određenim povijesnim razdobljima imala veliki utjecaj na Slovence. Djelovanje društava kroz povijest značajno je utjecalo na očuvanje slovenstva u Istri, kao i na kulturni život te zbližavanje dva susjedna naroda.

Formiranje nacionalne svijesti Slovenaca i Hrvata u Istri započelo je pod utjecajem matičnih nacionalnih pokreta sa središtima u Ljubljani i Zagrebu 40-tih godina XIX stoljeća. Nacionalnu svijest su putem kulturno-prosvjetnog rada na slovenskom i hrvatskom jeziku provodili svećenici. Osim njih, bili su i malobrojni učitelji, intelektualci i manji obrtnici koji su shvaćali problem i važnost očuvanja slovenskog i hrvatskog jezika te kulture.

Sredinom XIX stoljeća Trst je bio kulturno i političko središte za Hrvate i Slovence, koji su živjeli na primorskom području, pa se među tamošnjom malobrojnomo slovenskom i hrvatskom inteligencijom osniva kulturno političko društvo pod nazivom *Slavljansko društvo*¹ koje kasnije mijenja naziv u *Slavljanska čitalnica*. Društvo je imalo približno 330 članova, a prvi predsjednik je bio slovenski pjesnik Jovan Vesel Koseski. Izdavalo je listove *Slavljanski rodoljub* te *Jadranski Slavljan*, kroz koje su iznosili ideje nacionalnih pokreta (Milanović, 1967: 191). Na žalost aktivnost listova bila je kratkotrajna. Na osnivačkoj skupštini, 10.01.1884. godine osniva se *Hrvatsko-slovenski klub pokrajinskog Istarskog sabora*, koji se na slovenskom jeziku naziva *Hrvatsko-slovenski klub deželne ubora Istrskega* (Bratulić, 1969: 289).

---

¹ Slavljansko društvo osnovano je 1860. godine, da bi 1869. godine promijenilo naziv u Slavljanska čitalnica. Osnivanje pjevačkog i tamburaškog zbora bila je jedna od prvih akcija čitalnice. Tako je već osamdesetih godina osnovan tamburaški orkestar kojeg je vodio kapelnik Lacko Križ.

Otvaranje čitaonica

Prve slovenske čitaonice u Istri otvorene su u Jelšanama i Dekanima (1867), zatim u Boljuncu kod Trsta te Materi na Krasu (1868), Kopru (1879), Šmarjama (1881) i Marezigama (1884) (Milanović, 1991: 308). Važno je istaći da su neke od spomenutih čitaonica u svom sastavu imale pjevačke zborove i dramske skupine, pa navodimo neke zborove: *Jadran Dekani*, *Slavnik Šmarje*, *Zvijezda Matera na Krasu*, *Kraška zora* i *Gorska vila* Koper te *Vinež Kozina*.

U Puli je 1886. godine osnovano prvo društvo Slovenaca, odnosno Slovenska čitaonica, koja je bila prva takve vrste u Istri, a kako se pretpostavlja, i prva na prostorima ondašnje Hrvatske. Osnivači su bili doseljenici iz raznih krajeva Slovenije.² Čitaonice su pokretale i održavale razne oblike okupljanja stanovništva, na kojima su se pjevale slovenske i hrvatske narodne pjesme, a često puta su nastupali pjevački i tamburaški zborovi. Na te događaje su dolazili osim domaćih ljudi i gosti iz udaljenijih krajeva, koji su svojim kontaktima, govorima, razmjenom mišljenja i pjevanjem, te bi na taj način postali propagatori nacionalnog jedinstva. „*Tako je na otvaranju druge po redu čitaonice u Istri, u martu 1867. u Jelšanama, ondašnji crkveni dekan upoznao seljaštvo sa svrhom, ali isto tako i s Vodnikom, Ravnikarom, Prešernom, Slamšekom i drugim znamenitim slovenskim ličnostima. Slavlju otvaranja čitaonice i narodnom veselju u Jelšanima prisustvovali su rodoljubni pjevači, među kojima je bilo Slovenaca i Hrvata* (Bevc, 1975: 111)“.

Čitaonice su „...osnovali šaka braće Slovenacah u želji da pokažu svijetu da se i oni znadu ponositi svojim drevnim imenom i svojim milim jezikom. Da su oni u toj namjeri osnovali svoje društvo, da i braću Hrvate u svoje gnijezdo prime... (Naša Sloga, 1886/27: 1)“. Kultura i narodni jezik među stanovništvom se slabo provodila, a tome ide u prilog i podatak kojeg donose iste novine „...da Hrvatski i slovenski puk Istre čamio je tada u tmimi neznanstva, zanemaren i zapušćen od svega svieta, osim šačice svećenika (Naša Sloga, 1870/2: 2)“. Bili su to slovenski i hrvatski svećenici koji su pučanstvo učili narodne priče te pjevati narodne pjesme.

U Buzetu se 06.07.1890. godine otvara čitaonica održavanjem osnivačke skupštine na kojoj je nastupio pjevački zbor *Sokol*, koji je izvodio narodne (*Draga nam je zemlja*, *Carevka*, *Bože živi*) te rodoljubne (*U Istri se zastava*, *Mili kraju*, *Mornar*). Važno je napomenuti da je prilikom otvaranja čitaonice prisustvovao i istaknuti slovenski rodoljub i graditelj Slovensko-hrvatske sloge i suradnje Fran Žitka.

Između ostalog, čitaonica je organizirala i prigodne priredbe, kazališne predstave te plesove, o čemu čitamo „...članovi odbora poredali su se u dva reda propuštajući visoke goste, dok je glazba intonirala „Bože živi“. Goste je

² Za počasne članove čitaonice bile su izabrane utjecajne osobe tog vremena, koje su živjele ili često boravile u Puli, kao što su bili doktori Juraj Dobrila, Tomana, Polacki i Rieger te župnik Mate Jurinc.

pozdravio A. Jekić, a odgovorio je vitez Canti na slovenskom jeziku (Naša Sloga, 1881/3: 2)“.

Poglavito su bile popularne priredbe s plesom na kojima su svirali sastavi iz susjednih slovenskih mjesta, na kojima su se pjevale i plesali hrvatske i slovenske pjesme i plesovi. Primjerice 6. veljače 1904. godine na velikoj plesnoj priredbi u Buzetu svirala je tada čuvena Narodna glazba iz Brezovice kraj Hrpljca (Crljenko, 1993: 51).

Javni zborovi - tabori

Na Primorskom dijelu Slovenije intelektualci i svećenici započeli su priređivati za narod javne zborove, koji su se po češkoj riječi zvali tabori. Na njima se govorilo i pjevalo na slovenskom i hrvatskom jeziku, pa ih je narod zavolio i u velikom broju posjećivao. Prvi takav tabor održan je 09.08.1868. godine u Ljutomeru, zatim se isti održavaju širom Slovenije (Strčić, 1971: 8), da bi 07.08.1870. u Kubedu (sjeverna Istra) bio održan prvi istarski tabor, (koji je ujedno bio 14 održan u Sloveniji). Na svim tim taborima, između ostalih sudionika, prisustvovali su i stanovnici Slovenskog primorja te Istarskog poluotoka. O spomenutom taboru, održanom u Kubedu, govori naredni članak:

„Dana 6. kolovoza na inicijativu nekoliko slovenskih općina (uglavnom zahvaljujući župniku Ravniku), u Kubedu je održan prvi slovenski tabor u Istri. Taborom je predsjedavao slovenski predstavnik iz Gorice Karel Lavrič, a jedan od najaktivnijih je bio Ravnik. Tabor, na kojem se tražilo poštivanje nacionalnih prava, ravnopravnost jezika, osvijestio je istarske Slovence da su pripadnici jedinstvene slovenske nacije (Cetnarowicz, 2014: 16)“. Na spomenutom zboru u Kubedu je učestvovalo oko pet tisuća gostiju iz svih krajeva Istre i Slovenskog dijela primorja, a završio je nastupom pjevačkih zborova koji su pjevali slovenske i hrvatske narodne pjesme.

O održanim taborima u Kubedu i kasnije u Kastvu Zadarski Narodni list (1871/43: 2) donosi napis *„Zora zaodienu Triglav, Velebit i Učku, vile se probudile, udarile na pjesmu i predvodile troju braću“.*

Sredinom travnja 1878. godine održan je tabor u Dolini (Slovenski dio Istre), o kojem je napisan izvještaj *„Dolazili su u četah, a pred četami je najviše pjevačkih sborovi, koji pjevahu rodoljubne pjesme....al još jednom bude zapjevana cesarska pjesma za kojom su u rodoljubne pjesme udarila razna pjevačka društva...i pučka se pjesma pjevala.. (Naša Sloga, 1878/21: 1)“.*

Na taborima se uglavnom raspravljalo o promicanju narodnjačke političke ideje, uvođenju slovenskog jezika u škole i urede, a svi su bili popraćeni pjevanjem pjevačkih zborova te narodnih pjevača. Za ono vrijeme to su bili impozantni narodni zborovi na koje su ljudi dolazili pješke, na seoskim vozilima ili pak morem na malim jedrilicama i čamcima.

Godine 1876, osniva se Slovensko-hrvatsko političko društvo, pod nazivom *Edinost*. Društvo je tiskalo listove koji su poticali rodoljubnost i patriotizam, a svojim radom je stranka imala sve više uspjeha kod svojih

sunarodnjaka. „*Tako godine 1886. Hrvatsko-slovenska stranka dobiva većinu u općini Buzet, a godinu dana kasnije i u općini Pazin* (Šetić, 1993: 11)“. Na taj način društvo *Edinost* širi svoje djelovanje po cijeloj Istri, a u Puli 1884. godine osniva Hrvatsko-slovenski klub pokrajinskog istarskog sabora. Društvo je 10. svibnja 1885. godine održalo glavnu skupštinu u Lindaru, kraj Pazina, što je sličilo nekadašnjim skupovima koji su se održavali pod imenom tabor. Tom prilikom je iz Tršćanskog predgrađa došao slovenski pjevački zbor sa 36 pjevača. Zbor je tada pjevao različite narodne i borbene pjesme (Foretić, 1969: 125).

Postoji i pismo o postojanju Slovenaca u Novoj Vasi koji su prema napisu „... u srpnju 1891.g ,tada se uzvikivalo i pjevalo u čast Slovenaca i Hrvata ,živio duh slovenski“ i „vsi Hervati na noge.“³

Bratstvo Slovenaca i Hrvata bilo je u to vrijeme izraženo kroz pjevanje narodnih i umjetničkih pjesama, koje su bile idejno i patriotski sastavljene. Na nastupima i koncertima se razdragano manifestiralo, što je bilo vidljivo kroz oduševljenje i klicanje braći Slovincima i Hrvatima. Na koncertima su se prisutni upoznavali sa skladbama slovenskih (M. Vilhar, S. Premul, V. Šonc, V. Vodopivec, V. Mirk) te hrvatskih skladatelja (M. B.-Rašan, I. Zajc, F. L.-Kalinski) kao i narodnim pjesmama. Tako je održan ples čiju najavu donose novine „*Ples "Slovenskih trgovcev" biti će dne 2. februara 1896.u redutni dvorani kazališta "Politeama Rossetti". Početak na 9 sati večer. Ulaz 1 for* (Naša Sloga, 1896/5: 3)“.

Za taj period ne možemo, a da ne spomenemo godinu 1899. kada se u Pazinu svečanom misom otvara Carska-kraljeva velika državna gimnazija u kojoj su radili brojni slovenski profesori te su je pohađali slovenski učenici. „*Gimnaziju je pohađalo 2511 učenika, a od toga ih je 440 navelo slovenski jezik kao materinji. Najviše slovenskih učenika je bilo iz Slovenskog dijela Istre Tršćanskog krasa* (Juričić-Čargo, 1999; 367)“. Važno je naglasiti da su profesori i učenici za vrijeme dok je radila Gimnazija, odnosno do 1918. godine djelovali u oblikovanju i propagiranju hrvatske i slovenske kulture u Istri. Putem kulturno-umjetničkog rada širili su ideju zajedništva, dok su na koncertima, u kojima su sudjelovali profesori i učenici izvodili slovenske i hrvatske narodne te umjetničke pjesme.

³ HR DAPA, kopija pisma M. Bexa gradonačelniku Vrsara, br. 2764, kutija 35, 3/9, 1891. godine.

Primjer 1

Raspored svečanog koncerta s predstavom i plesom, Hrvatska gimnazija Pazin, održan 21. 11.1908. u Pazinu (Državni arhiv Pazin, HR DAPA , Kpp, kutija 108)

RAZPORED	
▽▽▽	
1.	Proslov, govori dr. Š. Kurelić, predsjednik „Hrv. čitaonice“.
2.	F. S. Vilhar: Hrvatska davorija. Pjevački zbor.
3.	V. G. Brož: Pozdrav dragoj. Tamburaški zbor.
4.	Nedved: Pogled v nedolžno oko. Četveropjev.
5.	V. G. Brož: Narodno kolo. Tamburaški zbor.
6.	K. Knitl: Žežulinka. Pjevački zbor.
7.	F. Ž. Miler: Začarani ormar. Komedija u 1 činu.
OSOBE:	
Gospodin	g. dr. Mangiarelo
Ljubica, njegova supruga	gdjica L. Pošer
Milan, njezin brat	g. Gortan
Karolina, sobarica	gdjica Mogorović
Mato, kovač	g. Motika
Grga, sluga	g. mag. pharm. M. Grđinić
Pjevačkim zborom ravna prof. A. Šantel, a tamburaškim	
□ □ □ □ □ □ □ □ □ □	prof. N. Žic. □ □ □ □ □ □ □ □

Početakom XX stoljeća nacionalni pokret Slovenaca i Hrvata doživljava svoj najveći pokret, kojom prilikom su otvarali osnovne škole, čitaonice, proizvodne, potrošačke i kreditne zadruge. Održavaju se sajmovi te crkvene svečanosti na kojima su se pjevale i svirale slovenske, hrvatske, talijanske i njemačke pjesme, plesali razni narodni plesovi te izvodile kazališne predstave. Tako smo došli do podataka da su održani sajmovi sa zabavama širom Istre te u brojnim priobalnim mjestima Primorske Slovenije (Panjek, 2012: 44). Usprkos njihovom održavanju, ondašnje vlasti su ih postepeno zabranjivale, tako da su tridesetih godina prošlog stoljeća svi prestali sa održavanjem.

Osnivanje političkih društava

Budući da političko društvo *Edinost*, koje je imalo sjedište u Trstu, nije moglo uspješno obavljati političko djelovanje u Istri, gdje su ipak bile drugačije

prilike, Slovenci su sa Hrvatima osnovali 07.05.1902. godine u Pazinu *Političko društvo za Hrvate i Slovence u Istri*. Po donesenim pravilima svrha Društva je bila da budi i širi narodnu svijest među Hrvatima i Slovencima u Istri te promiče njihove političke, prosvjetne, glazbene i gospodarske probitke te prava (Milanović, 1967). O aktivnosti Društva su novine pisale „*Ovo mlado nedavno ustrojeno društvo priredilo je u nedjelju 19. pr. m. poslije podne prvu domaću zabavu s tombolom u maloj dvorani istarskog Sokola u Puli. Zabava je bila prilično dobro posjećena...Želimo da ubuduće bude još više posjećena, jer kod ovakvih zabava ne nađe čovjek samo tjelesne okrepe, već duševne hrane za srce i um, koja mora da oduševi i zanese svakog pravog Slovenca* (Naša Sloga, 1904/22: 2)“.

Godine 1904. u Puli je osnovano drugo Slovensko društvo u Istri. Pravila Društva su bila odobrena 02. travnja 1904, a pretpostavlja se da je Društvo barem u jednom trenutku imalo više od 40 članova. O tom Društvu su pisale i ondašnje slovenske novine, gdje čitamo „*Namen društva za srb za povzdigo duševne izobrazbe in gospodarskega stanja članov, podpiranje siromašnih članov in brezplačni preskrbljevanje služb, upati je, da bodo Slovenci živeli v Pulju, mnogoštevilno pristopili k društvu* (Domovina, 1904/194: 2)“.

O istom osnivanju čitamo u članku pod naslovom: „*Slovensko Društvo u Pulju*“ pa nastavlja „... pod tim imenom ustanovili su ovdje nekoji mladi Slovenci, poglavito iz Kranjske, za se posebno društvo. To su navadna pravila zabavno-poučnih društva“ (Naša Sloga, 1904/19: 3). O radu i djelovanju Društva nema nikakvih podataka, pa se pretpostavlja da su organizirali razne priredbe i druženja uz pjevanje i plesanje te su tim prigodama prikupljali prigodni darovi za djecu. Za pretpostaviti je da se to događalo za Miklavževanje, Silvestrovanje, Martinje, Josipovo i druge datume.

Na koncertu 31.12.1906. godine na Silvestrovo je također izveden program kojeg je pjevao mješoviti i tamburaški zbor sa slovenskim i hrvatskim pjesmama (Naša Sloga, 1906/52: 3). Na programu su se izvodile pjesme: *Mladi vojak, Pomladni cvet, Slovenski zvuci, Venček slovenskih narodnih pesem, Morje adrijansko, Prišla bo pomlad, Kukavica* i druge.

Godinu dana kasnije, odnosno 1907. održan je koncert za Družbu u pulskom Narodnom domu, za kojeg je pisala najava „...ovo nam treba da imamo svi bez razlike ako hoćemo da smo pravi Hrvati i Slovenci uvijek u srcu i pameti i s tom mišlju pohrliti na veliki koncert u subotu na večer (Naša Sloga, 1907/6: 3)“.

U programu su nastupili muški zbor sa pjesmama *Vstaj rode, Nek dušman vidi, Valčik* i *Sam* dok je mješoviti zbor izveo pjesme *U zelenoj livadici, Brod nek čuti, Mornar* te *Sarafon*.

U istoj godini o postojanju tamburaškog i pjevačkog društva *Zvezda* u Koprju, čitamo u pismu⁴ u kojem piše „...v Koprju imamo že 25 let čitalnico, 23 let posojilnico, od 27/12/1906 pa godbeno (tamburaško in pevsko) društvo

⁴ Pismo su o trenutnoj političkoj i kulturnoj situaciji u Koprju pisali Josip Antika i grupa narodnjaka iz Koprja, 7. travnja 1907., kojeg su poslije potpisali i uzidali u zid kuće, a pronašli su ga supružnici Vojka Lapajne i Iztok Blažević, prilikom adaptacije iste kuće u Koprju, 2014. godine.

Zvezde (Dobrinja, 2015)“: Zsigurno da je postojanje i rad spomenutog koparskog društva imalo utjecaj na rad kulturnih društava po Istri, a samim tim i Slovenaca.

Nakon toliko uspješnih koncerata, gostovanja i zabava u dvorani čitaonice u Puli je 22.09.1910. godine održana osnivačka skupština Hrvatskog pjevačkog i glazbenog društva. U rad zboru su se također uključili Slovenci i Hrvati. Već nakon tri mjeseca rada i vježbanja, zbor je uz pratnju orkestra ratne mornarice izveo koncert na kojem su bile slovenske narodne pjesme te djela slovenskih skladatelja (*Molitev, Črni lasi, Lunin svit, Kad mlidijah umreti* te *Zvončiči*). Svaki od spomenutih koncerata imao je kulturno umjetnički, politički i nacionalni karakter naših naroda, „...a smišljeni i znalački sastavljeni programi ukazivali su našoj masi na velike i postojeće kulturne i umjetničke vrijednosti hrvatskog i slovenskog naroda s tendencijom što prisnijeg povezivanja svijesti našeg čovjeka s njemu nepoznatom nacionalnom kulturom i umjetnošću (Ujčić, 1960: 62)“.

U radu zborova u Istri te njihovim uspješnim nastupima zasigurno su imali utjecaj zborovi koji su djelovali u Trstu, kao što su zborovi *Slovensko pevsko društvo, Kolo, Ilirija* te *Trst*. No rad tih zborova nakon nekoliko godina rada prestao je sa radom, prvenstveno iz razloga odlaska voditelja. Godine 1908. se, također u Trstu, udružuje manja skupina pjevača kao *Sokolski zbor* pod vodstvom učitelja Karla Mahkota. Sudjelujući u mnogim kulturnim aktivnostima u Puli, Slovenci su uvidjeli da se oni sami mogu organizirati te na taj način propagirati svoje kulturno, političko i nacionalno obilježje. Tako je 1911. godine osnovano udruženje Slovenaca pod nazivom *Skup Slovenaca*, koje je ubrzo postalo snažna i mnogobrojna organizacija, koja je vrlo često u Puli priređivala svoje drugarske večeri, zabave i plesove.

Novine najavljuju zabavu Slovenaca koja će se održati u velikoj dvorani Narodnog doma, a prihod od ulaznica i dobrotvornih priloga biti će namijenjen u korist *Društva sv. Ćirila i Metoda za Istru i Kranjsku*. (Naša Sloga, 1911/3: 3). Na koncertu je muški pjevački zbor uz pratnju orkestra izvodio djela slovenskih kompozitora, među koje spadaju *D. Jenko, G. Ipavec, H.O. Vogrič* i *Vilhar*. Iste godine, 18.03. je udruženje *Skup Slovenaca* u Narodnom domu u Puli održalo zabavu pod imenom *Veselica s plesom u Postojnskoj jami*, na kojoj su izvođene pjesme *Naprej zastava slave, Mili kraj, V mraku, Venček slovenskih narodnih pesem, Pupa* te *Moč uniforme*. Zabava s plesom je bila organizirana na takozvani američki način, odnosno nakon odmora, za ples biraju dame i zaključuju zabavu u ponoć s Kotiljanskim valcerom. Sav prihod od ulaza i dobrovoljnih priloga bio je namijenjen Sveslavenskom sokolskom sletu u Zagrebu.

Početak kolovoza 1911. godine, odnosno 05.08., čitamo najavu da će se zabava Češko-slovenskih kovinskih radnika u Puli održati u vrtu Narodnog doma. Također, u istom broju novine donose najavu zabave u Marčani, nedaleko Pule, koju 06.08. organizira isto društvo, na čijem će programu biti izvođene slovenske, hrvatske i češke narodne pjesme (Naša Sloga, 1911/31: 3).

Pred kraj iste godine *Prvi istarski Sokol* priredio je u pulskom Narodnom domu takozvanu tradicionalnu *Mikulaševu večer*, na kojoj su bile izvedene slovenske pjesme *Brodar*, *Večer na Savi*, *Prišla bo pomlad*, *Prešernova pesem*, *Kubelik*, *Zvončiči*, *Pomladni cvet* te *Lunin svit* (Naša Sloga, 1911/49: 3).

Godine 1912. nastavljaju se kulturno zabavne aktivnosti Slovenaca u Puli, koja su vidljiva napisom „*Dne 15. pr. mj. imali su Slovenci zabavu spojenu s plesom u restauraciji Cuzzi koja je bila dobro posjećena. Čisti dobitak zabave išao je u korist slovenske Družbe, a iznosio je k 88.94, koja svota odposlana je ravnateljstvu u Ljubljani. Takve zabave u korist naše ili slovenske Družbe uvijek ćemo pohvaliti* (Naša Sloga, 1912/40: 2)“.

Krajem 1913. godine, točnije 5.10. je u dvorani Narodnog doma u Puli novoosnovano *Slovensko pevsko-zabavno in podporno društvo* održalo vokalni koncert na kojem je nastupilo Slovensko pjevačko društvo iz Pule. Prema izvještaju nakon održanog koncerta, on je u prepunoj dvorani uspješno izveden.

Godinu dana kasnije (1914), bilježimo najavu za zabavu koja će se održati u vrtu Narodnog doma u Puli u nedjelju 24.05. u četiri sata poslije podne. „...*održat će se zabava sa pjevanjem, sviranjem i predstavom. Na zabavi sudjeluju "Sokolska fanfara" i "Slovensko pevsko in podporno društvo". Pošto je čisti prihod namijenjen "Podpornom fondu" za bolesne članove N.R.O. te pozivljemo ovime sve naše članove i prijatelje da dođu na tu zabavu* (Naša Sloga, 1914/14: 2)“.

Do pred Prvi svjetski rat je na području Istre bilo registrirano preko 300 prosvjetnih društava, čitaonica, knjižnica, zadruga i drugih prosvjetnih i gospodarskih ustanova koja su djelovala u oko 150 mjesta. Prvi svjetski rat za mnoga društva značio je i smanjenu kulturnu aktivnost. Tako prestaju izlaziti novine *Naša Sloga*, koja je donosila mnoge članke, koji su korišteni u istraživačkom radu, te ih zamjenjuje *Hrvatski list*, koji nije donosio nikakve napise o radu i djelovanju Slovenskih društava. Iako su bile ratne godine, i mnoge aktivnosti se nisu odvijale, čitamo „...*održana je Slovensko-hrvatska veselica u Puli, u povodu proslave 50- godišnje bitke pri Visu. Čini se da je to bila mornaričko-vojnička zabava na kojoj su se pjevale hrvatske i slovenske pjesme* (Učiteljski tovariš, 1916/3: 4)“.

Dolaskom talijanske okupacione vojske u Pulu, 1918. godine raspuštaju se sva prosvjetna društva, čitaonice i škole. Uništavaju se mnogi dokumenti, knjige i novine iz tog vremena, pa za period nakon završetka Prvog svjetskog rata (1918), do početka Drugog svjetskog rata nismo pronašli gotovo nikakve zabilježene aktivnosti. Da napomenemo da je u Trstu dvadesetih godina djelovala *Glazbena Matica*, koja je izdala zbirku od 15 lakših muških i mješovitih zborova skladatelja M. Vilhara, S. Premula, V. Vodopivca, V. Šonca te V. Mirka. *Glazbena Matica* ubrzo mijenja ime u *Pevsko in glasbeno društvo*, koje osniva pjevački zbor. Po ugledu na njih u Gorici se osniva pjevački zbor Glasbenog društva te zbor *Mladika* i glazbena škola. U Gorici je *Katolička knjigarna* izdala nekoliko zbirki zborova, a neke skladbe su izdali i sami skladatelji Vinko Vodopivec i Vasilij Mirk.

O prisutnosti Slovenaca u Istri govori i naredni članak „*Mi krepki Prekodražani uvijek pjevamo. Ta pjesma nam je sve i sva u ovim teškim danima. Po našim poljima, po Kršovitoj Dragi pjevamo*“ (Istarska riječ, 1924/4: 1). To je još jedan u nizu dokaza da se na ovim prostorima govorilo slovenski, a što je još važnije, pjevale su se slovenske narodne pjesme.

Iz mjesta Rakitovca na Čičariji, novine donose članak „...zato što je došao među čiste Slovence...*Mi smo pjevali i pjevat ćemo, Živi duh slavenski ili Kaj nam morejo če smo veseli?* (Istarska riječ, 1924/10: 10)“.

Dopisnik novina iz Dana piše: „*Naši "fanti" i djevojke uče se marljivo crkveno pjevanje, koje lijepo napreduje, pa mislimo da će nam slijedeći put već moći za misu da pjevaju* (Istarska riječ. 1926/5: 3)“. To nam govori da su se ipak u to vrijeme, kada je bio zabranjeno govoriti i pjevati na domaćem jeziku ipak pjevalo. Da se pjevanje u tim godinama širilo i u ostalim mjestima širom Istre, govori nam naredni članak „...*prije neko vrijeme sastalo se je šest naših mladića, koji su se združili s učiteljem da organiziraju jedan pjevački zbor. Najprije su počeli s vježbanjem u školi, a poslije su svake nedjelje nastupali na koru u crkvi* (Istarska riječ, 1927/15: 2)“.

Na prostoru Istre su u rujnu 1927. godine prestala sa radom slovenska društva *Zora* i *Gorska vila* iz Kopra, *Gorska vila* iz Sluma, *Jadran* iz Dekana, *Slavnik* i *Venež* iz Kozine, *Jadran* iz Hrpelja te *Zvijezda* iz Materije.⁵

Godine 1929. je prvu nedjelju u mjesecu listopadu u Jelovicama održan praznik ili kako su ga popularno zvali „sajam“ gdje su se pjevale slovenske narodne pjesme te plesali narodni plesovi „...*Včasih so bile za ta dan Jelovice množično obiskane, saj je bil na vasi ples in je gostilna pripravila domačo hrano. Vsa mladina bližnjih vasi se je zbrala na plesišču na katerem se je plesalo in zabavalo* (Koren, 2017: 177)“.

Da se u malom mjestu Bermu, nedaleko Pazina, govorilo i pjevale slovenske pjesme govori nam naredni podatak: „*Beramski organist Martinčič v župnišču zbral nekaj cerkvenih pevk k običajnim vajama. Za vreme vaja su se odprla vrata in v sobu je udrla skupina fašistične gospode iz Pazina sa prašanjima "Kaj počnete?" (v italijanščini), organist Martinčič je odvrnil "Pevske vaje imamo" (na hrvaščini). "In kaj požete?" (se vedno na italijansko) ko je na harmoniju zagledal skladbe. Odgovorio je Martinčič "Slovenske pesmi, seveda"* (Jurca, 1978: 20)“.

Nadalje, čitamo da se u mjestu Plavje „...*već se je zbilu u gostilni in prepevalo slovenski pesmi... Kad sam bio 1937. godine s dva autobusa svojih župljana Slovenaca (iz sv. Ivana) na izletu u Opatiji i na vrhu Učke pjevali su veoma lijepe istarske i slovenske pjesme* (Milanović, 1976: 93)“.

U prosincu 1943.g. osniva se kazališna družina *Otokar Keršovani* u kojoj su bili uključeni Slovenci i Hrvati, koji su zajednički izvodili igrokaze te narodne i revolucionarne pjesme: *Bilećanka* (*M. Apih*), *Druže* (partizanska), *Oj Mosore*, *Partizanski marš*, *Kud narodna vojska prođe*, *Druže pođi doma*, *Kostreno*, *Marjane Marjane*, *Titovo kolo*, *Poljuško polje* (ruska pjesma), *O*

⁵ Državni arhiv Pazin, HR DAPA-55, Puljski kapetanat, kutija 60.

bella ciao, Mamma ti saluti, Per montagne i Avanti popolo (talijanske pjesme) te *Po bridi* (slovenska pjesma).

Za taj period možemo spomenuti dva značajna slovenska župnika i to Lepolda Jurca, koji je službovao u Trvižu, nedaleko Pazina te Štefana Ceka, koji je službovao u Lanišću. Jurca je rođen u Braniku pokraj Divače 4.04.1905. a u Trvižu je vodio mise na hrvatskom jeziku, osnovao je nekoliko katoličkih društava sa kojima je pjevao slovenske i hrvatske narodne pjesme. Tršćanski biskup Santini ga je imenovao ravnateljem Biskupijskog sjemeništa u Pazinu, a 1962 g. prelazi u Koper gdje je bio generalni vikar. Godine 1974. „...zaradi posebnih zasluga predsjednik SFRJ Tito odlikovao ga je z redom *"bratstva in enotnosti s srebrnim vencem"* za *dolgoletno delo in borbo protiv fašizma* (Jurca, 1978: 78)“. Drugi župnik, odnosno Cek je 28 godina službovao po Istri gdje je kronološki i sistematično zapisivao crkvene kronike te crkvene narodne pjesme.

Nakon Drugog svjetskog rata

Nakon završetka Drugog svjetskog rata u Trstu je ponovno proradila ugašena ondašnja *Glasbena Matica*, koja je u početku imala samo glazbenu školu. Između ostalog Matica je u Trstu i Gorici organizirala tečajeve za zborovođe, što je puno značilo za nastavak rada sa pjevačkim zborovima. U to vrijeme veliki doprinos razvoju narodne i zbarske glazbe dao je Radio Trst II, a od 1949. godine i Radio Koper.

Godine 1947. na izvanrednom općem saboru, održanim 20.04. u Trstu, osniva se Slovensko-hrvaška prosvetna zveza, (prosvjetni savez), kao masovna organizacija nastala iz Slovenske prosvetne zveze. Iste godine, 14.09. osnovan je odbor pod nazivom *Odbor za zgraditev novih zidov na Slovenskom kulturnom pogorišču*. Predsjednik odbora bio je Bartol Vladimir, a delegati koji su izabrali spomenuti odbor bili su i predstavnici iz Istarskih mjesta. Zveza je osnovana s ciljem podizanja i jačanja kulturne razine stanovništva tog dijela Istre, s posebnim naglaskom na ujedinjenje kulturno-prosvjetnih društva ondašnjih Zona: Zona A STT (imala je 51 društvo), Zona B STT (13 društava) kao i Kotar Koper (17 društva) sa sjedištem u Trstu. Zveza je povezivala prosvjetne organizacije, omladinska društva, kulturno-umjetnička društva te je organizirala koncerte, susrete, gostovanja te razne tečajeve.⁶ Istovremeno je bio utemeljen Podsavez hrvatskih prosvjetnih društava sa sjedištem u Bujama te Slovenski podsavez sa sjedištem u Koprju. Oba Podsaveza su djelovala samostalno a blizina granice Hrvatske i Slovenije, dovela je do organiziranja Slovensko-hrvatskog prosvjetnog sabora (Hrvatski glas, 1948/17: 1). Novoosnovani sabor je rukovodio mnogim kulturnim i prosvjetnim manifestacijama dvaju naroda. U to vrijeme Podsavez u Bujama brojao je 22 društva sa 2490 upisana člana. Godine 1954. Zona B je priključena ondašnjoj Jugoslaviji te se tada u novo nastalim općinama

⁶ Pokrajinski Arhiv Slovenije-Koper, 253-Slo-Hr. prosvetna zveza 1945–1951, kutija 1 (1–19).

osnivaju općinski prosvjetni odbori, koji su se potom povezali u Kotarski savez prosvjetnih društava. Tako bilježimo da je u mjesecu svibnju 1954. godine u Bujama i Koprju održan Festival omladine Hrvatske i Slovenije. Na programu Festivala su između ostalih bile slovenske narodne i umjetničke pjesme u izvođenju zborova i harmonikaškog orkestra iz Maribora i Ljubljane te mjesta iz Slovenskog dijela Istre⁷.

Primjer 2

Program Festivala omladine Hrvatske i Slovenije, Buje – Koper. 13.–20. VI. 1954. Pučko otvoreno učilište Buje

---

PROGRAM

FESTIVALA OMLADINE

HRVATSKE I SLOVENIJE

★

BUJE - KOPAR

13. - 20. VI. 1954

TISK TISKARNE »JADRAN«, KOPER

BUJE 13. juni.

Svečano otvorenje festivala

na Trgu maršala Tita u 9 sati

1. Pozdravni govori.
2. Nastup pjevačkog zbora gimnazije »Vladimir Gortan« iz Buja — dirigent Mladen Markov:
  - a) *Vrhovski* — Pjesma radu,
  - b) *Konjović* — Vragolan,
  - c) *Grgošević* — Zbor žetelica.
3. Zbor harmonikaša OKUD »Kajuh« iz Ljubljane — dirigent Janez Kuhar:
  - a) *Janez Kuhar* — Partizanski pozdrav
  - b) *Jakov Gotovac* — Završno kolo iz opere »Ero s onoga svijeta«.
4. Nastup mješovitog pjevačkog zbora Matko - Brajša - Rašan iz Pule — dirigent Marčelja:
  - a) *Ivo Matetić-Ronigov* — Puna Pula mladih mornarića.
  - b) *Jakov Gotovac* — Nove brazde.
5. Nastup Folklorne grupe HPD »Zora« iz Krasice:
  - a) Ličko kolo.
6. Nastup muškog pjevačkog zbora »Svoboda« iz Kopra — dirigent prof. Vladimir Lovec:
  - a) *M. Bor.* Hej brigade
  - b) *I. Zajc.* U boj.
7. Nastup tamburaškog zbora HPD »Dragonja« iz Momjana — dirigent Marko Mirošav:
  - a) *Ante Andrić* — Učiteljsko kolo,
  - b) *Ante Trnajišić* — Vojnici druga Tita.
8. Nastup talijanskog pjevačkog zbora iz Rovinja:
  - a) Talijanske narodne pjesme.

Također, značajan je podatak da je 1952. godine Sveti otac Papa Pio XII dozvolio da se po crkvama širom Istre i dijelom Slovenije, koji su bili oslobođeni od Italije, izvode mise i pjevaju narodne crkvene pjesme na slovenskom i hrvatskom jeziku. Tako da se od tada po crkvama Istre izvode mise i pjevaju hrvatske i slovenske duhovne pjesme.

Inače pedesetih godina XX stoljeća u Puli, a time i na širem području Istre se masovna kultura, koja se manifestirala putem rada u mnogim kulturno

⁷ Prema Programu Festivala omladine nastupili su zbor gimnazije V. Gortan-Buje, harmonikaški orkestar-Ljubljana, zbor M.B.-Rašan-Pula, muški zbor Svoboda-Koper, zbor ZT-Rovinj, folklor Zora-Opatija, tamburaški zbor Dragonja-Momjan, limena glazba-Brtonigla, zbor Zvijezda Danica-Kraljevica. Festival je završio zajedničkim nastupom zborova i orkestra JNA iz Portoroža pjesmom *Himna slobodi*, J. Gotovca.

umjetničkim društvima (pjevački zborovi, limene glazbe, folklorne i baletne sekcije te dramske družine) stalno razvija prije svega u estetskom i glazbenom ukusu. Spomenuti rad je djelovao zahvaljujući prije svega, javnom financiranju. Tako se godine 1955. u Kašteliru (Poreština), ponovno okupljaju članovi nekadašnjeg muškog zbora *Istra* i nastavljaju sa radom. Više od polovice zboršaša bili su Slovenci, koji su tu živjeli, a na repertoaru su uglavnom imali slovenske narodne i umjetničke pjesme od kojih neke navodimo: *Ko v ranem jutru*, *Vesela pesem Naša pesem*, *Delavska pesem*, *Oj ta norčava glava*, *Prešernova pesem*, *V mraku*, *Prišla bo pomlad*, *Lahka noć* i druge.

Slovenska društva od 1991. godine do danas

Prve inicijative oko okupljanja i organiziranja Slovenaca u novo osnovanoj Hrvatskoj državi u Puli javile su se devedesetih godina prošlog stoljeća, kada je 12.02.1994. godine grupa Slovenaca osnovala svoju *Uniju Slovenaca Istarske županije*. Nekoliko godina kasnije je osnovano Slovensko kulturno društvo *Istra*, koje je započelo s održavanjem vlastitih kulturnih programa. Spomenuti programi bili su najviše vidljivi putem nastupa mješovitog pjevačkog zbora *Encijan*, koji je 2005. godine osnovan kao vokalna skupina sastavljena od 12 pjevača. Ubrzo se vokalna skupina proširila u mješoviti pjevački zbor, koji je kasnije u svom sastavu imao i mali prateći orkestar. Društvo je inicijator i organizator Dana slovenske kulture, koje se započelo održavati 2007. godine, prvo u Puli, da bi se kasnije proširilo i na ostale istarske gradove gdje postoje i djeluju slovenska društva.

U Buzetu je 2007. godine osnovano Slovensko kulturno društvo *Lipa*. U okviru društva djeluju tečaj harmonike (popularno zvane trištinka, triština, plonerica, heligonka ili botunarka) kao i gitare te vokalno-instrumentalna skupina, odnosno trio.

U Umagu je 12.05.2011. godine osnovano Slovensko društvo *Ajda* koje u svom sastavu ima folklornu skupinu te manji pjevački zbor. Treba spomenuti da na području Istre još postoji Slovensko društvo *Oljka* u Poreču te *Društvo Slovencev* u Labinu, ali oni u svojim sastavima nemaju glazbenih, vokalnih niti plesnih skupina.

Od 2014. godine se u svim istarskim gradovima u kojima djeluju slovenska društva – Buzet, Pula, Poreč, Labin i Umag održava kulturna manifestacija za Slovence u Istri pod nazivom *Dani slovenske kulture u Istri*. Na manifestacijama koje se u jesenskom dijelu godine održavaju u svakom gradu posebno, kojim prilikom nastupaju domaća i gostujuća slovenska društva iz Istre i Slovenije, izvođenjem slovenskih pjesama i plesova te izložbama likovnih radova, ostvaruje se suradnja kako članova društva, tako i samih gradova.

Zaključak

Tražeci odgovore na pitanja o povijesnom razvoju glazbe Slovenaca u Istri od sredine XIX stoljeća pa do danas, nastojali smo je što iscrpnije predstaviti, no ustanovili smo da povijest njihovog glazbenog djelovanja nije do sada bila znanstveno istražena i valorizirana. Kao polazišta za istraživanje poslužili su nam novinski članci te objavljeni radovi iz područja glazbe, povijesti, sociologije i umjetnosti u Istri, kao i arhivska građa iz Državnog arhiva Pazin te Pokrajinskog arhiva Koper (Slovenija). Arhivska gradiva kulturnih društava ne postoje pa se podaci o njihovom radu mogu dobiti iz raznih časopisa, koji su bili tiskani u vrijeme njihovog postojanja i rada. U tiskanim medijima objavljujani su napisi koji su prikazivali djelovanje društava, što su danas jedini izvori podataka. Kroz istraživanje su zabilježeni svi oblici glazbe koji su se pojavljivali u društvu, bez obzira da li je ona ozbiljnog ili zabavnog karaktera, crkvena ili svjetovna, narodna ili autorska. Konstatirano je da su veliki značaj imale narodne pjesme i plesovi, u koje ubrajamo i društvene plesove koji su u Istri te u Primorskom dijelu Slovenije do početka Drugog Svjetskog rata živjeli uglavnom kod seoskog stanovništva.

Kulturna društva su počela nastajati na području Istre u trenutku kada je na prostoru istarskog poluotoka bilo dovoljno pojedinaca koji su se tu naseljavali i koji su osjećali potrebu da se njihov jezik i kultura treba sačuvati od zaborava. Tako se sredinom XIX stoljeća započinje sa osnivanjem društava putem kojih su organizirali mnogobrojne aktivnosti, te su na taj sačuvali svoju kulturu, folklor i tradicijske običaje. Kao način komuniciranja s članovima društva i javnog objavljivanja podataka o njihovom djelovanju, vršilo se uglavnom putem ondašnjih slovenskih i hrvatskih dnevnih novina. Djelovanje društava bi vjerojatno bilo i drugačije, odnosno bilo bi bogatije i plodonosnije, da su bila kontinuirano financirana.

Korištena literatura

- Bevc, Ivan. (1975). *Istarske studije*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
- Bratulić, Vjekoslav. (1969). Korijeni narodne svijesti. Ur: Jakša Ravlić. *Hrvatski narodni preporod u Dalmaciji i Istri*. Zagreb: G. zavod Hrvatske.
- Cetnarowicz, Anton (2014). *Narodni preporod u Istri 1860-1907*. Zagreb: Tiskara Zelina.
- Črljenko, Branimir. (1993). Hrvatske čitaonice Buzeta i Buzeštine. Ur: Bruno Dobrić. *Hrvatska Čitaonička društva u Istri*. Pazin: IKD J. Dobrila.
- Dobrić, Bruno. (1993). Društvo „Čitaonica“ u Pulji. Ur: Bruno Dobrić. *Hrvatska čitaonička društva u Istri*. Pazin: IKD J. Dobrila.
- Dobrinja, Leda. (2015). Prilog pismo. Ur: Leda Dobrinja. *Slovensko staroselstvo in Istri 1*. Koper: KD Bedesa Slovenske Istre.
- Dukovski, Darko. (2011). *Povijest Pule*. Zagreb: Grafomark d.o.o.
- Foretić, Dinko. (1969). Borba za ponarođivanje općina u Dalmaciji. Ur: Jakša Ravlić. *Hrvatski narodni preporod u Dalmaciji i Istri*. Zagreb: G. zavod Hrvatske.
- Jurca, Leopold. (1978). *Moja leta v Istri pod fašizmom*. Ljubljana: Tiskarna Kresija.

- Juričić-Čargo, Daniela. (1999). Slovinci u Hrvatskoj gimnaziji u Pazinu 1899-1918. Ur: Josip Šiklič. *Hrvatska gimnazija u Pazinu*. Pazin: Istrotisak 367-382.
- Koren, Marija. (2017). Čiči. Ur: Leda Dobrinja. *Slovensko staroselstvo in Istri 2*. Koper: KD Beseda Slovenske Istre.
- Milanović, Božo. (1967). *Hrvatski narodni preporod u Istri*. Pazin: IKD Sv. Ć. i Metoda.
- Milanović, Božo. (1976). *Moje uspomene 1900-1976*. Pazin: IKD Sv. Ć. i Metoda.
- Milanović, Božo. (1991). *Hrvatski narodni preporod u Istri 1797-1882*. Pazin: IKD J. Dobrile.
- Ostojić, Branislav. (2008). *Glazba Kaštelir-Labinci*. Poreč: Inart.
- Panjek, Aleksander. (2012). *Istarski praznik*. Koper: Grafis trade.
- Perović, Branko. (2011). *Austrijske vile i kuće u Puli*. Galižana: Tiskara Nova.
- Spinčić, Vjekoslav. (2005). *Narodni preporod u Istri*. Zagreb: Art studio Azinović.
- Strčić, Petar. (1971). *Prvi tabor Hrvata*. Rijeka: IC Matica Hrvatska.
- Šetić, Nevio. (1993). O integraciji, nastanku suvremene hrvatske nacije u Istri. Ur: Bruno Dobrić. *Hrvatska čitaonička društva u Istri*. Pazin: IKD J. Dobrila.
- Ujčić, Vitomir. (1960). *Kazališni i kulturno-umjetnički život Pule*. Pula: O. Keršovani.

Novine:

- Domovina*, br. 194 (29.04.1904), 2
- Glas Istre*, br. 291 (19.10.2018), 23
- Istarska riječ*, br. 4 (24.01.1924), 1
- Istarska riječ*, br.10 (06.03.1924), 10
- Istarska riječ*, br. 21 (28.05.1937), 2
- Hrvatski glas*, br. 17 (29.05.1948), 1
- Narodna prosvjeta*, br. 7 (10.07.1914), 223
- Naša Sloga*, br. 2 (11.01.1870), 1
- Naša Sloga*, br.21 (01.11.1878), 1
- Naša Sloga*, br. 3 (05.02.1881), 2
- Naša Sloga*, br.12 (15.05.1883), 2
- Naša Sloga*, br.27 (27.05.1886), 1
- Naša Sloga*, br. 5 (31.01.1896), 3
- Naša Sloga*, br.43 (04.06.1901), 1
- Naša Sloga*, br.19 (11.05.1904), 3
- Naša Sloga*, br.22 (01.06.1904), 2
- Naša Sloga*, br.24 (05.07.1906), 3
- Naša Sloga*, br.52 (27.12.1906), 3
- Naša Sloga*, br. 6 (07.02.1907), 3
- Naša Sloga*, br.14 (20.05.1914), 2
- Učiteljski tovariš*, br. 3 (1916), 14
- Zadarski list*, br.43 (27.05.1871), 2

SUMMARY

DEVELOPMENT OF SLOVENIAN MUSIC IN ISTRIA

MA Branislav Ostojić

By organizing various cultural events throughout Istria, the achievements of Slavic culture spread and popularized. As part of their activities, cultural societies dealt with the preservation of Slovenian culture, language, music and identity in Istria. They expressed their togetherness and culture by singing folk and artistic songs, which were ideologically and patriotically composed. I based my work on Slovenes and the holding of their cultural events on articles published in magazines at the time, from the middle of the 19th century until today. Throughout the mentioned period, Slovenian societies based their activities on foreign language courses, various lectures, literary workshops, plays, concerts, reading rooms and choirs.

Key words: Slovenes, Slovenian music, Istria, concerts

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

78(082)

НАУЧНИ скуп "Савремено и традиционално у музичком
стваралаштву" (2 ; 2020 ; Источно Сарајево)

Савремено и традиционално у музичком стваралаштву 2 :
зборник радова са научног скупа Дани Војина Комадине, одржаног
10-12. децембра 2020. године / [главни и одговорни уредник
Мирадет Зулић]. - 1. изд. - Источно Сарајево : Музичка академија
Универзитета, 2021 (Источно Сарајево : Копикомерц). - 250 стр. :
илустр., ноте ; 24 cm

На врху насл. стр.: Универзитет у Источном Сарајеву. - Текст ћир. и
лат. - Тираж 100. - Напомене и библиографске референце уз текст. -
Библиографија уз сваки рад. - Summeries.

ISBN 978-99976-902-4-1

COBISS.RS-ID 134086145